

Обряди та соціальні функції тотемізму

Виконала :
студентка гуманітарно-
педагогічного факультету 1
курсу 2 групи
Дімітрієва Марія Олегівна

Що таке тотемізм?

- *Тотемізм (індіан. от-отем — його рід) — віра в надприродну спорідненість груп людей (роду, племені) з певними видами тварин, рослин. Тотемізм — елемент усіх сучасних релігій.*

Як виражався тотемізм?

- Тотемами називають тварин, яких первісні люди вважали своїми надприродними родичами. У тотемах вони вбачали покровителів роду й племені, захисників, помічників у розв'язанні всіх конфліктів. Тому свої родові колективи первісні люди називали іменами тотемних тварин. Наприклад, родові колективи північноамериканських індіанців з племені журавля у XVII ст. мали назви журавля, сома, гагари, ведмедя. А в Австралії наприкінці XVIII — на початку XIX ст. на запитання європейців "Хто ти такий?" — абориген відповідав: "Я — кенгуру" або "Я — личинка комахи". Такими відповідями вони начебто підтримували свій кровний зв'язок з тотемами. Наприклад, в австралійців тотемами були собака Дінго, водяна лілея, оливкове дерево, великий камінь, гарячий вітер, дощ, сонце.

Обряди тотемізму.

Обряд “розмноження тотема”

- Сутність обряду “розмноження тотема” полягала в тому, що розмноження тотемного виду і тотемної групи людей визнавалося єдиним. Дух-тотем, що жив у центрі тотемного культу, повинен був увійти і в утробу жінки, і в утробу тварин, забезпечуючи водночас розростання тотемного роду і їжі для нього.

- Досить характерними були для тотемізму і різноманітні обряди уподібнення тотему, що особливо широко застосовувалися при обрядженні померлих членів тотемного колективу: відповідне розфарбування тіла, вдягання шкіри тотемної тварини або пір'я птаха-тотема, зачіска. Зустрічалися і більш екзотичні прийоми: вибивання або підпилювання верхніх зубів, щоб вони стали схожими на ікла свого тотема. Повсюдно популярність мали ритуальні танці, в яких танцюристи наслідували рух тварин.

- Слід відзначити, що тотемізм був не тільки релігійним віруванням, а й найважливішим соціальним інститутом у житті древніх людей. За своєю суттю тотем уособлював колективне начало, що багаторазово перевершувало можливості окремо взятої людини, і в екстремальних умовах життя первісних людей складало основну умову їх суцільно біологічного виживання: народжувалися і вмирили члени роду або племені, але сила тотема залишалася незмінною.

У чому полягали соціальні функції тотемізму?

- По-перше, тотемізм був необхідним для родинної ідентифікації кожної людини в часи, коли були відсутні сімейно-шлюбні стосунки в звичному для нас вигляді. (В Австралії, європейці, які наприкінці XVIII — початку XIX ст. зіткнулися з первісними племенами, дуже дивувалися, коли на питання "Хто ти такий?" місцеві жителі відповідали "Я — кенгуру", "Я — личинка комара»). У зв'язку з цим багатьом тотемним ритуалам і культам був притаманний езотеризм — обмеженість кола їхніх учасників.

- По-друге, він виконував економічні функції поділу території для господарської діяльності і кооперації людей для її використання.
- По-третє, тотемізм регулював шлюбні стосунки всередині племені. Племя поділялося на кілька великих тотемних груп, між якими був заборонений шлюб. Проте була можливість брати шлюб з членами різних тотемних колективів усередині племені, чим забезпечувалося збереження й чистота племінного генофонду.

- Тотемізм завжди був колективним віруванням, (а, наприклад, фетишизм — переважно індивідуальним). Тотемізм слід вважати більш зрілою формою первісної релігії, адже центральна фігура тотемізму "тотем" — одночасно і реально існуюча тварина, й абстрактне поняття для позначення фантастичної істоти — напівтваринного, напівлюдського походження, що живе в окремому світі і контактує із земним світом тільки у виняткових випадках.
- Ідея причетності смертної людини до безсмертного тотему передувала пізнішим уявленням про безсмертну душу, як своєрідного "ядра" віровчення в розвиненіших релігійних формах.

- Важливо й те, що практика зображення тотемних тварин зіграла не останню роль у розвитку світового мистецтва, оскільки людина вважала за потрібне створювати зображення свого тотема, щоб наблизити його до себе. Такі зображення робилися не тільки на зовнішніх предметах, а й і на тілі самої людини (звідки бере початок мистецтво татуювання).

- В умовах розпаду родового ладу первісності тотемні вірування зживають себе, переростаючи одночасно в антропоморфні культури природи, стихій, тварин, де цим об'єктам поклоніння надається вже людиноподібний вигляд. Пізніше елементи тотемізму ввійшли в усі релігії. Особливо відчутним є його вплив в індуїзмі, де багатьох тварин (наприклад, корову) вшановують як священних. Пережитки цієї первісної форми релігії можна побачити і в образах кентаврів із грецької олімпійської міфології.

Які прояви тотемізму у сучасному світі?

- Тотемізм увійшов як елемент у всі сучасні релігії. Особливо відчутним є його вплив в індуїзмі, де багато тварин вшановуються як священні. Найпочесніше місце серед усіх шанованих тварин у індусів займає корова. Сліди тотемізму чітко простежуються в християнстві. Святий дух зображується у вигляді голуба, а Христос часто називається агнцем, тобто ягням. Від обряду ритуального з'їдання тотема бере свій початок християнське таїнство причащення, під час якого віруючі під виглядом хліба і вина "з'їдають тіло і п'ють кров".

Висновки:

- Тотемізм був у ранньому матріархаті і відображав особливості безсилля людей у даних, конкретних умовах.
- У всіх випадках, коли люди, не маючи достатніх знань, були або хоч відчували себе безсилями, вони шукали "допомоги" у надприродних силах, зокрема, у тотемізмі.
- Ранні форми релігії, включаючи тотемізм, що виникнули ще в період формування родового ладу, збереглися й надалі як у родоплемінному суспільстві, так і в класовому. Проте вони були тут відсунуті на другорядні позиції тими релігіями, які повніше відображали конкретні особливості суспільного розвитку.

